



תמונה וצליל

אמנות
מוסיקה
היסטוריה

עורך: ירחמיאל כהן

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל



תמונה וצליל

אמנות, מוסיקה, היסטוריה

תמונה וצליל

אמנות, מוסיקה, היסטוריה

עורך
ירחמיאל כהן



מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל
ירושלים

המערכת המדעית

פרופ' ירחמיאל כהן (יו"ר), פרופ' דוד אסף, מר צבי יקותיאל, פרופ' ג'רמי כהן,
פרופ' גדעון פוקס, פרופ' שמואל פיינר, ד"ר אמנון רז-קרקוצקין
מרכז המערכת: מעין אבינרי-רבהון

עריכה לשונית: אורי שפיר
ריכוז הספר: טליה יקיר
הפקה והבאה לדפוס: יחזקאל חובב

בסיוע משרד המדע, התרבות והספורט –
מינהל התרבות והאמנויות

על העטיפה: 'ירושלים עיר הקודש', פרט מציורי התקרה בכנסיית העלייה לשמים,
בית ההארחה אוגוסטה ויקטוריה על הר הזיתים, באדיבות בית ההארחה;
צילום: ליאור מולכו

מסת"ב x-223-227-965

מספר קטלוגי 546-185

© כל הזכויות שמורות למרכז ולמן שור לתולדות ישראל, תשס"ז
אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני
או מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור.
סדר ועימוד: מרכז ולמן שור
לוחות: מכון האופסט שלמה נתן; הדפסה: דפוס גרפית בע"מ
כולם בירושלים

תוכן העניינים

7	עם הספר
9	מברא
13	ישראל ל' לוין השימוש באמנות הדמות וההימנעות ממנה בחברה היהודית בעת העתיקה
43	גלית נגה-בנאי אבטיפוס ויוצאלי מול מקור כתוב: משה מקבל את החוק ברומא
65	זאב וייס המשכן, המקדש ועבודת הקרבנות בפסיפסי בתי הכנסת העתיקים ובראי הפולמוס היהודי נוצרי
87	שולמית לדרמן פני נחש כפני חוה
107	שרית שלו-עיני בעלי הון יהודים בעיר הנוצרית: הממצא החזותי והמילולי
131	שולמית לדרמן וקטרין קוג'מן-אפל הבריאה יש מאין וביטוייה החזותיים בהגדת סרייבו
165	נירית בן-אריה דבי קדושה והנצחה בדוכן הטפה בפירנצה בתקופת הרנסנס
187	עדו אנבראיה הנצחת האפמדי: האינטרמדי הפלורנטיני, הקשריו המיתולוגיים והאופראיים
197	תמר צ'ולקמן היסטוריון מדבר אמנות – אמן מספר היסטוריה: בחינת מהותה של האמנות האפמדי
225	יוסף גייגר פוסן מצייר היסטוריה: מן האידאה אל הטקסט
245	בנימין פרל ברהמס והמוסיקה שמחוץ להיסטוריה
253	לילי ארד 'בתסד האל ובזכות היסטורית' – קיסר גרמניה כפטרונה של ירושלים נוצרית

	הפופולריזציה של 'האישה החדשה' בכרוזת פרסומת של ה'פֶּל אפוק' (Belle Epoque)	רות איסקין
285		
301	מוסיקה והיסטוריוגרפיה מוסיקלית ב־fin de siècle	אלישבע רגבי
	הדילמה היהודית בשלהי המאה התשע־עשרה בדמיונו של האמן שמואל הירשנברג	ירחמיאל כהן
327		
	ניסיונות והצעות לגיבוש סמל העיר חיפה בתקופת המנדט	תמיר גורן
355		
	היסטוריה באופרה: אומה, מלוכה ומודרניות ב'גלוריאנה' של בנג'מין בריטן	בילי מלמן
379		
401	האנגליות של הביטלס	עודד היילברונר
421		מפתח
434		רשימת המשתתפים

עם הספר

הקובץ 'תמונה וצליל' מפגיש יחד חוקרות וחוקרים מתחומים מחקרניים שונים – ארכיאולוגים, חוקרי אמנות ומוסיקה והיסטוריונים – העוסקים בתקופות ובתרבויות שונות. הדו-שיח הרחב בין התחומים השונים העולה מן הספר פותח פתח לעיון בטקסטים ספרותיים, בחומר ויזואלי, ביצירות מוסיקליות ובתיאוריות תרבותיות. בין הנושאים הנדונים בספר: בתי כנסת עתיקים, פסיפסים, הגדת סרייבו, הצייר פוסן, ברהמס, בניין אוגוסטה ויקטוריה בירושלים, כרזות של נשים, המלחין בנג'מין בריטן והחיפושיות. נקודת המוצא של מחקרים אלה היא שהבנת העבר דורשת התייחסות לשלל רחב של מקורות.

'תמונה וצליל' מפגיש מקורות חזותיים ומוסיקליים שונים מאוד מאלה שההיסטוריון רגיל אליהם ופותח אשנב אל נושאים מגוונים, כגון: כיצד האמנות והמוסיקה מבטאות השקפות ושיטות אידאולוגיות וחינוכיות של שליטים, יוצרים ובעלי יכולת; כיצד מקורות אלו מבטאים פולמוסים בין דתות, למשל בין היהדות לנצרות; ומה השיקולים והנחות היסוד העומדים מאחורי יצירות מוסיקה ואמנות. במקורות המגוונים הללו יש השתקפות של החוויה האנושית ולכן חייב ההיסטוריון לפנות גם אליהם. המאמרים עוסקים גם ביחסה המורכב של היהדות לאמנות הוויזואלית. מצד אחד האיסור על עשיית כל פסל ותמונה בהתאם לדיבר השני בעשרת הדיברות, ומצד שני משיכה כלפי היופי האסתטי שהביא ליצירה יהודית עשירה למדי. יתרה מזו, תקופה ארוכה נמנעו חוקרים שונים מלהבליט את האמנות היהודית, בפרט אל מול הנצרות שהרבחה בסמלים, בפסלים ובציורים. שישה ממאמרי הקובץ, מהתקופה הקלאסית עד לעת החדשה, עוסקים בהיבטים שונים של אמנות יהודית ובהתמודדות עם העולם הסובב.

במהלך הכנת הקובץ זכה העורך לעזרה רבה מאנשים שונים והם ראויים לתודה ולהוקרה על עבודתם הנאמנה והמסורה. החוקרים ד"ר שולמית לדרמן, פרופ' יוסף פטריך, פרופ' משה צוקרמן, פרופ' קטריין קוג'מן-אפל ופרופ' ביאנקה קותנל, שהיו שותפים בוועדה המארגנת של הכינוס השנתי של מרכז זלמן שזר והחברה ההיסטורית הישראלית בנושא 'אמנות ההיסטוריה' שהתקיים בתשס"ג, וממנו צמחו רוב המאמרים המכונסים כאן, היו ועדה מדעית לקובץ ועזרו בשיפוטם של המאמרים. כמו כן זכה העורך לשיתוף פעולה של חוקרים נוספים והוא מודה להם על זמנם ועזרתם. אורי

שפיר, העורכת הלשונית של הקובץ, עשתה מעל ומעבר לתפקידה בשלבים שונים של העבודה על הספר, ואני אסיר תודה לה על פועלה המבורך. מנכ"ל מרכז זלמן שזר, מר צבי יקותיאל, והצוות של המרכז עשו כדרכם עבודה נאמנה לשוות לספר צורה נאה ובהירה. טובי וייס ריכזה את הכנס ששימש בסיס לספר, טליה יקיר טיפלה בריכוז הספר, אלה חכימי בסידורו, אריאלה שקדי בהגהתו, ויחזקאל חובב דאג להבאת הספר לדפוס בעיץ בוחנת. יבואו כולם על הברכה.

ירחמיאל כהן

אפתח בווינייטה היסטורית המציגה את הבעייתיות שהקובץ שלפנינו נדרש לה בהקשרים שונים ובתרבויות שונות. משה מנדלסון, הפילוסוף היהודי בן המאה השמונה-עשרה, שמר בביתו פסל של ידידו הנערץ גוטפריד אפרים לסינג שהלך לעולמו שנים אחדות לפניו. הפסל נשמר בסלון של מנדלסון במקום שהיה רגיל לקבל אורחים ולנהל אתם שיחות בענייני חולין והגות. בימים האחרונים לחייו, שעה ששכב על ערש דווי, ביקש מנדלסון מבני ביתו לשנות את מיקומו של הפסל ולהעמידו מולו. מה ביקש מנדלסון, אדם שידע משמעות הפסוק 'דע לפני מי אתה עומד', להביע במעשה מיוחד זה? במעשהו השאיר מנדלסון בידי ההיסטוריון חידה באשר להרהוריו בימיו האחרונים – על הקשר עם לסינג, על ימים שחלפו, על הברית החשובה ביותר בחייו, על אמונות מסוימות וכיצד בזה. החידה איננה פתירה והפרשנויות השונות יכולות לנוע בכיוונים שונים ומנוגדים זה לזה, אך דומה שכל פרשנות תכיר בעובדה שמנדלסון רצה בימים אלו את קרבתו של לסינג ואת כל מה שהוא סימל עבורו, ולא הספיקו לו לא ספריו, לא כתביו ואף לא זיכרונות ממנו.

בפנינו סיפור נאה על משמעותה של חברות, על הכוח הטמון בחפץ חומרי להעלות זיכרונות, לעורר רגשות והרהורים, ועל הכוח של מיקומו של חפץ לעורר את סקרנות בני הזמן – כדברי הרופא של מנדלסון, מרכוס הרץ, שמפיו נודע לנו סיפור זה – וסקרנותם של דורות מאוחרים יותר. ההיסטוריה רוויה בדוגמאות של שימוש בחפצי אמנות (ראו מאמרה של גלית נגה-בנאי על הדרך שבה קופסית מכסף הביעה שאיפות פוליטיות של האפיפיור דמאסוס, במאה הרביעית לספירה), בפסלים, לוחות זיכרון, בניינים ואנדרטאות (אף כיתוב על אנדרטאות ועל מצבות), ובמשמעות מיקומם כדי לסמן אירוע מסוים ולהביע עמדה מסוימת, וההיסטוריה רוויה בדיונים ציבוריים שלא אחת נלווים להקמת אותה אנדרטה או פסל. יתירה מזו, לפעמים הוויכוח על הייצוג של אירוע חריף ומסעיר יותר מאשר זה המתנהל על התיאור הספרותי של אותו אירוע. כי הייצוג תופס מקום במרחב, מהווה אמירה ציבורית/גלויה החשופה בפני כל אדם לראות ולהתרשם, ומהווה מקור בלתי-פוסק לכעס ולסלידה, לשמחה ולסיפוק. הייצוג מחדד אמירות, מרכז אותן בביטוי חד-פעמי ומוצק וקובע עמדה לדורות רבים. דומני, שלאורך ההיסטוריה הייצוג החזותי בחלל הציבורי הפך להיות שדה מאבק על אידיאולוגיות, אמונות ודרכי חיים (ראו במאמרה של לילי ארד כיצד האמנות בבניין אוגוסטה ויקטוריה מבטאת שאיפות אידיאולוגיות של שליט גרמניה). ועל כן הייצוג,

הרפרונטציה של אירוע/אידיאולוגיה, על המרחב הפרטי והציבורי שבו, הוא בבואה של חיי האדם והקבוצה שההיסטוריון אינו יכול להרשות לעצמו לפסות עליו. אם מנדלסון רצה את קרבתו הנצחית של לסינג בביתו בזכות פסלו, מעשהו לא עורר כל ויכוח, אך אם היה רוצה להעמיד פסל של לסינג במקום ציבורי יהודי, לא היה עובר מעשה זה לסדר היום ללא דיון ציבורי, כפי שקרה עם הניסיון (שנכשל) להקים אנדרטה לזכרו של מנדלסון עצמו סמוך לאחר מותו. ואם במנדלסון עסקינן ראוי להזכיר שכמו שמנדלסון רצה את לסינג לידו, כך תלמידיו ומוקיריו שלו עצמו רצו אותו לידם. הם לא הסתפקו בכתביו או בזיכרונות ממנו ודאגו להזמין אצל הפסל יליד אנטוורפן יאן טאסארט (Tassaert), שהיה ידוע מאוד בברלין בסוף המאה השמונה-עשרה, פסל של מנדלסון, וכל אחד מהתורמים לפסל קיבל לביתו העתק שלו. כללו של דבר, צורתן של דמויות היסטוריות עוררה עניין ותגובה וההיסטוריונים המעוניינים לחזור לחוויה התרבותית של תקופה מסוימת ימצאו בייצוגן מקורות רבי עניין למחקר.

חושבני שההיסטוריון היהודי הגרמני הדגול שהעריך את מנדלסון וראה בו ובכתביו ראשיתם של הזמנים החדשים, היינריך צבי גרץ, לא היה מאושר מפתחה זו. הוא היה סולד מעצם הבלטת השימוש בחומרים חזותיים לאפיין את הקשר בין מנדלסון לבין לסינג. בעיניו של גרץ גדולתה של היהדות הייתה בהתנזרותה מכל קשר אל העולם החומרי, המאפיין את הפגניות: כדבריו – הפגניות רואה את האלוהים והיהדות שומעת אותו. גרץ ביקש לומר בכך שהייחוד – ואף יותר נכון, העליונות – של היהודי הוא בהתרחקותו מהחומר והעדפתו הברורה של הרוחני. האמנות כמו הקבלה סתרו להבנתו את היהדות. אין ספק שמבחינתם של גרץ ורבים אחרים, בעלי רצון טוב ומתנגדים ליהדות, יהודים ולא יהודים, חלוקה זו הייתה חיונית גם בכדי לסמן את היהדות מול הנצרות, שהרבתה בסמלים, ניצלה את האמנות לצורכי החינוך, ונוכחותו הפיזית של ישו בצורותיה השונות מילאה את המרחב הציבורי שלה (ראו למשל במאמריהן של נירית בן-אריה דבי על דוכן הספה בתקופת הרנסנס ושל נגה-בנאי). גרץ העדיף את האלוהות הבלתי-גראית, ובוודאי היה סומך את ירו על דברי הרמב"ם שהחריף את האופי האיקונוקלסטי של היהדות בקביעתו שכל יהודי שחשב על אלוהים כבעל גוף הנו כופר בעיקר. יתירה מזו, עבור גרץ ודורות של היסטוריונים ואנשי הגות העם היהודי הוא עם הספר ותמיד עסק באופן אינטלקטואלי בחיבורים מקודשים ולא מקודשים, הפך בהם והפך בהם, אך לא הייתה להם שום זיקה מוחשית לעולם. היהודים הם עם לא-חזותי, חסרי יכולת ביטוי אמנותי, והם שמרו בקפידה על הדיבר השני – לא תעשה פסל וגו' (ג'שה זו הייתה כל כך מושרשת בתודעה הציבורית גם בישראל. כשדובר על הקמת גן הפסלים במוזיאון ישראל ופרץ פולמוס בנושא בשנת 1960, עמד נתן אלתרמן [1] בתוקף נגד הקמת הגן). אף שחכמים השיגו מיד על גישתו של הרמב"ם, היא זו ששלטה בכיפה דורות רבים והפכה להיות חלק מהותי מהתודעה

המקובלת של היהודים, מעין 'אינסטינקט ריטואלי' (בלשונו של יעקב כ"ץ). וכך על אף קיומה של אמנות ופסיקה של חכמים שהתירה מידה מסוימת של עיצוב אמנותי (ראו להלן במאמר של ישראל לויץ על היחס לאמנות הדמות בתקופה העתיקה ובמאמר המשותף של שולמית לדרמן וקטרין קוג'מן-אפל על הגדרת סרייבו המפורסמת מן המאה הארבע-עשרה), היו יהודים רבים שהמשיכו להתנהג כאילו הדיבר השני מנע כל קשר עם האמנות. הקובץ שלפנינו כולל שישה מאמרים מהתקופה הקלאסית עד לעת החדשה שמדבריהם עולה שהדימוי הדיכוטומי הזה אין לו על מה לסמוך, רבו הגוונים השונים של חומרים חזותיים בקרב היהודים והם דורשים התייחסות מחקרית ליד התייחסות לתופעות תרבותיות אחרות. במקרה מנדלסון למשל, ראוי לתת את הדעת כיצד ניתן לשלב בכתיבה עליו את יחסו לפסל של לסינג, את הסכמתו לעשיית דיוקנו שלו בחומרים שונים – פסל, מדליון, תחריטים תמונות שמן ועוד – וכן כיצד זיכרוננו של הפילוסוף נשתמר ועוצב דרך דיוקנים שנעשו בחייו ולאחריו וכיצד נוצלו למטרות שונות. הקבלה, השימוש והתפוצה של החומר החזותי הם שדה רחב לבחינת עולמן הפנימי של דמויות היסטוריות בתקופות שונות ולבחינת תפיסת העולם של החברה שאליה השתייכו.

הוויניטה ההיסטורית שהובאה כאן, הנוגעת להיסטוריה היהודית ולפרשנותה את העולם הוויזואלי, רלוונטית להיסטוריונים הנפגשים במחקר עם חומר חזותי וראים בו מקור שראוי לשלבו בתוך המחקר. אך הקובץ שלפנינו מפגיש יחד חוקרות וחוקרים מתחומים מחקריים שונים – ארכיאולוגים, חוקרי אמנות ומוסיקה והיסטוריונים – ועניינם בתקופות ותרבויות שונות. אכן בתקופה שבה חקר ההיסטוריה פורץ לתחומים מגוונים ואיננו מכיר בגבולות תחומיים מובהקים הדו־שיח הרחב מאפשר להיפתח לסוגים אחרים של מקורות ותיאוריות תרבותיות. תהליך דומה עובר גם על חוקרי האמנות והמוסיקה שפונים לספרות ותיעוד היסטורי כדי לעגן בו את מחקריהם (ראו למשל במאמרה של שרית שלו־עני על ממצאים חזותיים ומילוליים מציריך במאה הארבע-עשרה) והשאלות שנשאלות נובעות לפרקים מהרצון להציב את היצירות בקונטקסט תרבותי וחברתי, ואינן מצטמצמות בניתוח איקונוגרפי או סגנוני ובניתוח לעומק של יצירה מוסיקלית על מרכיביה השונים (ראו במאמרו של בנימין פרל על ברהמס). כך גם מחקרים היסטוריים שונים נוטים לשלב בניתוחם דיונים לא רק בטקסטים ספרותיים אלא גם בחומר ויזואלי ואף מוסיקלי, מתוך תובנה שהבנת העבר דורשת התייחסות גם לחומרים אלו שהנם מקור היסטורי חשוב לא פחות (ראו במאמריהם של ההיסטוריונים בילי מלמן ועודד היילברונר כיצד החומר המוסיקלי פותח בפניהם תובנות ביחס לחברה האנגלית במאה העשרים). תהליך זה איננו פשוט כלל ועיקר כי הוא יכול בהחלט לטשטש מסורות אמנותיות או מוסיקליות ולהוביל לקבלת דברים כפשוטם ללא הבנה פנימית של השפה המיוחדת של יצירות אלה. לא אחת המקורות החזותיים והמוסיקליים שונים מאוד מאלה שההיסטוריון רגיל אליהם

ומעמידים קשיים מיוחדים. יש למקור חזותי, כמו לשירה, לספרות ולמוסיקה שפה פנימית משלו, המושפעת לא רק ממסורת אמנותית וממוטיבציה מיוחדת אלא גם מן הדמיון. לסגנון יש משמעות פנימית, מה גם שהרמה הסובייקטיבית ביצירה המוסיקלית והאמנותית – הניסיון לעורר הנאה, יופי או השתאות – אינה מיתרגמת בקלות ללשון היסטורית. אך העובדה שיש כאן השתקפות של החוויה האנושית מחייבת את ההיסטוריון לפנות גם אל מקורות אלו, כפי שעשה יוסף גייגר במאמרו על ציורים של האמן ניקולא פוסן, ובהם מצא הד להשקפות עולמו הפוליטית והפילוסופית.

היבטים נוספים עולים מתוך הדיאלוג בין התחומים השונים הבאים לידי ביטוי בקובץ שלפנינו. המקורות המגוונים שנידונים בקובץ זה מלמדים על הדרך שבה חוקרים מדיסציפלינות שונות, העוסקים במלאכת השחזור של העבר, מגיעים להבנות כלליות שנוגעות למהות חקר ההיסטוריה. לשם המחשה: מאמרים אחדים בקובץ גורסים שהחומר הנידון במאמריהם מצביע על ויכוח אידיאולוגי בין-דתי או בין-לאומי ועל מתחים בין ציבורים שונים. זאב וייס מסיק מניתוח של פסיפס בית הכנסת בציפורי שקיים בו הד חשוב לפולמוס היהודי-הנוצרי הביזנטי; שולמית לדרמן במאמרה על המוטיב הציורי של הנחש בעל ראש האישה חושפת אפשרות של פולמוס נוצרי-יהודי בכתבי יד מן המאה השלוש-עשרה; ותמיר גורן מראה כיצד הניסיון לעצב את סמל העיר חיפה חשף את הקושי להשיג אחידות דעים בעיר מעורבת של ערבים ויהודים. עדו אברבאיה ותמר צ'ולקמן בוחנים היבטים שונים של תופעת היצירה האפמרית במאה השש-עשרה: אברבאיה מהווית המוסיקלית והמילולית וצ'ולקמן מהווית האמנותית והטקסטואלית ועוסקת במהותה ובמאפייניה של האמנות האפמרית שנוצרה לתעד אירועים הקשורים לחיי ולמותו של הארכידוכס אלברכט מאוסטריה.

שלחי המאה התשע-עשרה זוכים גם כן להתייחסות המשלבת כמה דיסציפלינות. רות איסקין מראה כיצד ההתבוננות בכרזות בשלחי המאה התשע-עשרה וראשית המאה העשרים מאפשרת מבט אחר על הדרך שבה אמנים דימינו ושיווקו נשים בצרפת בתקופה זו; אלישבע רגבי מנתחת לעומק את הנחות היסוד של חוקרי המוסיקה בשלחי המאה התשע-עשרה וראשית העשרים, ויחסם אל היצירה המוסיקלית של תקופתם; ואני במאמרי ניסיתי להבין מצויוריו של האמן היהודי שמואל הירשנברג כיצד הוא התמודד עם הגורל היהודי.

הנה כי כן, הקובץ שלפנינו ממשיך את העיסוק הרב תרבותי והרב תחומי בהיסטוריה המאפיין את פעילותה של החברה ההיסטורית הישראלית בשנים האחרונות והוא מדרבן אותנו להמשיך את מפעלנו ברוח זו.

השימוש באמנות הדמות וההימנעות ממנה בחברה היהודית בעת העתיקה

ישראל ל' לוין

שפע האמנות היהודית מבתי הכנסת בתקופה הביזנטית (ובמידה פחותה, מבתי הקברות באותה תקופה) מספר לנו רבות על הקהילות המקומיות האחריות למוסד זה. הביטוי האמנותי נע בין צורות גיאומטריות וצמחיות פשוטות לבין דמויות של בעלי חיים ובני אדם. הייצוגים האחרונים מגוונים ביותר – לפעמים ציפורים בלבד (עין גדי, מעוז חיים), מבחר של בעלי חיים (מעון [נירים], עזה, בית שאן ב, יפִיעַ, כורזים), ולעתים גם בני אדם, דמויות מיתולוגיות ואף אלים (חמת טבריה, ציפורי, בית אלפא).

ייצוג הנפוץ של דמויות למיניהן אכן גרם למהפכה בהבנתנו את העמדות היהודיות כלפי סוג זה של ביטוי אמנותי בשלהי העת העתיקה. לפני מבול התגליות שהחל בחפירות הארכיאולוגיות האינטנסיביות במאה העשרים היה נהוג להניח שהיהודים לא עסקו באמנות הדמות או, לכל היותר, עסקו בה רק לעתים נדירות. ניתן לומר שהשקפה זאת קיימת למעשה עד היום בחוגים אחדים. קלמן בלנד מציע הסבר מאלף כיצד צמח וטופח מיתוס זה בראשית העידן המודרני, לעתים מתוך מטרות פוליטיות וחברתיות ברורות.¹ היהודים נחשבו לעם הספר אך לא נתברכו ביכולות אמנותיות ויואליות כלשהן. הרכיב החזותי בתרבות המערבית שויך בלעדית למורשת היוונית. הפירוש המקובל של הדיבר השני, יחד עם כמה מסיפוריו של יוסף בן מתתיהו בדבר הסלידה היהודית מייצוג דמויות בסוף תקופת בית שני (ראו למשל קדמוניות היהודים יז, 149–163; יח, 55–59), מילאו ככל הנראה תפקיד מרכזי בקביעת תפיסה זאת. ואולם, כפי שצוין, עם הצטברות החומר הארכיאולוגי במהלך המאה שעברה נעשתה הערכה מחודשת של סוגיה זו וצוירה תמונה מורכבת בהרבה.²

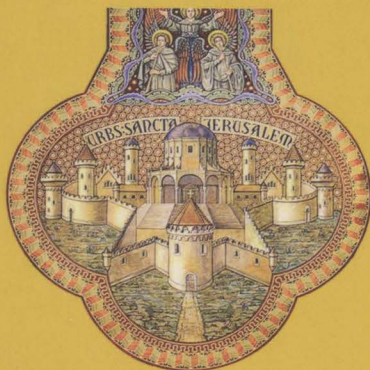
במישור הדיאכרוני, ברור היום שעמדות יהודיות כלפי אמנות הדמות השתנו עם הזמן. היו תקופות שבהן אמנות כזאת הייתה בשימוש רב, ותקופות אחרות שהייתה הימנעות ממנה. זאת ועוד, בתקופות מסוימות, ובייחוד בשלהי העת העתיקה שלגביה

1 K.P. Bland, *The Artless Jew: Medieval and Modern Affirmations and Denials of the Visual*, Princeton 2000, pp. 3–36

2 נ' אביגד, בית שערים, ג, ירושלים תשל"ב, עמ' 201–208.

תמונה וצליל: אמנות, מוסיקה, היסטוריה מפגיש יחד חוקרות וחוקרים מתחומים מחקריים שונים – ארכיאולוגים, חוקרי אמנות ומוסיקה והיסטוריונים – העוסקים בתקופות ובתרבויות שונות. הדו-שיח הרחב בין הדיציפלינות העולה מן הספר פותח פתח לעיון בטקסטים ספרותיים, בחומר ויזואלי, ביצירות מוסיקליות ובתיאוריות תרבותיות. בין הנושאים הנדונים בספר: בתי כנסת עתיקים, פסיפסים, הגדת סרייבו, הצייר פוסן, בראמס, בניין אוגוסטה ויקטוריה בירושלים, כרזות של נשים, המלחין בנג'מין בריטן והחיפושות.

תמונה וצליל: אמנות, מוסיקה, היסטוריה בוחן מקורות חזותיים ומוסיקליים שונים מאלה שההיסטוריון רגיל אליהם ופותח אשנב אחר אל נושאים מגוונים, כגון: כיצד האמנות והמוסיקה מבטאות השקפות ושאיפות אידיאולוגיות וחינוכיות של שליטים, יוצרים ואנשי שררה; כיצד מקורות אלו מבטאים פולמוסים בין דתות, למשל בין היהדות לנצרות, ומה השיקולים והנחות היסוד העומדים מאחורי יצירות מוסיקה ואמנות. החיבור גם עוסק ביחסה המורכב של היהדות לאמנות הוויזואלית. מצד אחד האיסור על עשיית כל פסל ותמונה בהתאם לדיבר השני בעשרת הדיברות, ומצד שני משיכה כלפי היופי האסתטי שהביא ליצירה יהודית עשירה למדי.



0 01850000546 3
185-546 דאנאקוד

מחיר מומלץ לצרכן: 104 ש"ח